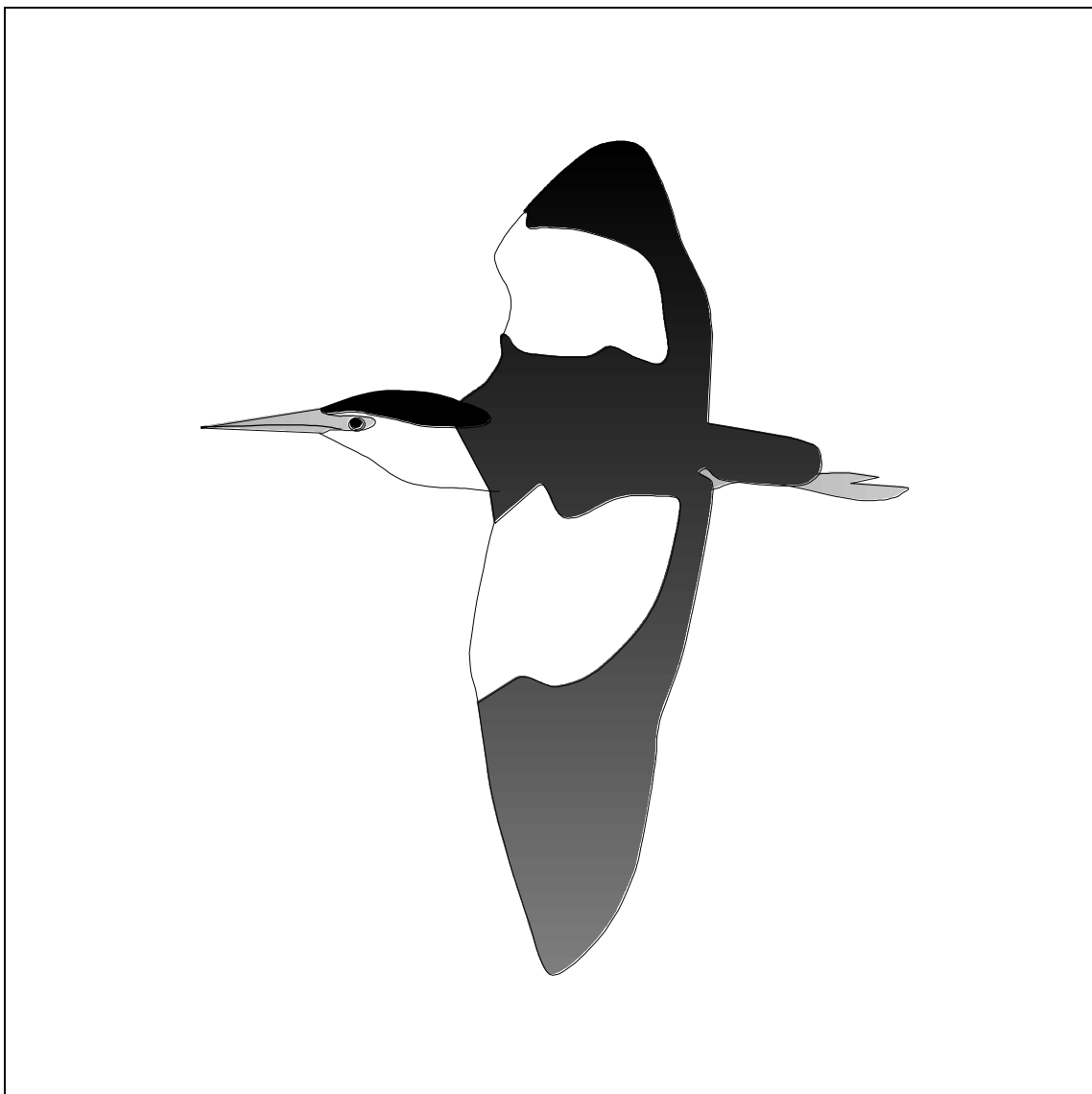

Broedvogelinventarisatie De Maaij (Bergeijk) 1999
Visvijvers Bergeijk en Pastoorsweijers

Samenstelling: Tom Heijnen
Uitgave: Vogelwerkgroep De Kempen, Veldhoven
December 1999

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2	Gebied en methode	2
	2.1 Het gebied.....	2
	2.2 Werkwijze.....	3
	2.3 Tekortkomingen	3
3	Resultaten 1993-99 in een notendop.....	4
4	Bespreking van enkele broedvogels	5

Bijlagen:

1	Waarnemingen van niet-broedvogels.....	9
2	Verspreidingskaarten van broedvogels in 1993-1999.....	10

1 Inleiding

In 1992 zijn de Pastoorsweijers en Visvijvers te Bergeijk aangekocht door Natuurmonumenten en worden nu tezamen De Maaij genoemd. Daarmee is een belangrijke stap gezet in de richting van een op de natuur gericht beheer van deze gebieden. Om dit beheer gestalte te kunnen geven heeft Natuurmonumenten gegevens nodig en daarom werd de Vogelwerkgroep De Kempen verzocht om in 1993 een inventarisatie van de broedvogels uit te voeren. In 1994 t/m 1995 is het gebied op alle broedvogelsoorten onderzocht. Vanaf 1996 worden alleen de zeldzame en schaarse soorten geïnventariseerd. Onderhavig rapport geeft de resultaten weer van de inventarisatie in 1999, evenals een samenvatting van de gegevens uit voorgaande jaren. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de gehanteerde werkwijze wat betreft het veldwerk en de interpretatie van de gegevens. In hoofdstuk 3 wordt een samenvattend overzicht gegeven van de resultaten van de broedvogelinventarisatie in 1999. De broedvogels worden nader besproken in hoofdstuk 4.

De tellingen in 1999 werden verricht door Tom Heijnen, Mart v.d. Broek en Pieter Wouters.

De broedvogeltellingen van De Maaij in de jaren 1993 t/m 1998 werden reeds eerder gerapporteerd:

- Heijnen, T. 1994. Broedvogelinventarisatie Pastoorsweijers en Visvijvers Bergeijk 1993. VWG De Kempen, Veldhoven. 19 pp. & bijl.
- Heijnen, T. 1995a. Broedvogelinventarisatie Pastoorsweijers en Visvijvers Bergeijk 1994. VWG De Kempen, Veldhoven. 10 pp. & bijl.
- Heijnen, T. 1995b. Broedvogelinventarisatie De Maaij (Bergeijk) 1995, met een samenvatting over de voorgaande jaren. VWG De Kempen, Veldhoven. 39 pp. & bijl.
- Heijnen, T. 1999. Broedvogelinventarisatie De Maaij (Bergeijk) 1996-1998. VWG De Kempen, Veldhoven. 13 pp. & bijl.

2 Gebied en methode

2.1 Het gebied

Het onderzochte gebied is gelegen in de gemeente Bergeijk, provincie Noord-Brabant. Er worden twee deelgebieden onderscheiden (figuur 1):

Pastoorsweijers (Pw). Deze visvijvers, sinds 1992 in eigendom van Natuurmonumenten, zijn gelegen in de kilometerhokken 57-24-41 en 57-25-51. Het stukje aangrenzend bos dat van Natuurmonumenten is, gelegen in kilometerhokken 57-23-45 en 57-24-41, is eveneens geïnventariseerd. De totale onderzochte oppervlakte bedraagt c 30 ha.

Er zijn drie vijvers, van elkaar gescheiden door dijkjes die met riet, wilgen e.d. begroeid zijn. Ook de overige randen van de vijvers zijn met riet begroeid, variërend in breedte van ongeveer één tot drie meter. Een stelsel van slootjes zorgt voor de bewatering en afwatering van de vijvers.

Aan de oostzijde stroomt de Beekloop, een smalle beek die ondanks de kanalisatie in het verleden hier vrij natuurlijk aandoet en fraai oogt. Hierlangs groeit een rijke vegetatie met veel loofboomsoorten (vooral elzen) en de struik- en kruidlaag zijn vrij tot zeer dicht. De noordpunt en westrand, en het zuidelijke gedeelte tot aan de Maaijbrug, bestaan uit aanmerkelijk droger bos waarin een struiklaag grotendeels ontbreekt. In de noordpunt en het zuidelijke gedeelte, waar berken domineren, zijn door het *laissez fair* bosbeheer veel dood hout en open plekken aanwezig.

De zuidwesthoek van het deelgebied bestaat uit naaldbos met een kleine kaalkap. Hierin ligt een huis met omliggend perceel dat particulier bezit is.

Visvijvers (Vv). Dit vijvercomplex, in de volksmond bekend onder de naam Liskes, is eveneens sinds 1992 in eigendom van Natuurmonumenten. Het is gelegen in kilometerhok 57-23-55 en de onderzochte oppervlakte bedraagt c 30 ha.

Het complex bestaat uit twaalf vijvers die door middel van sluisjes met elkaar verbonden zijn. De dijken die de vijvers van elkaar scheiden zijn over het algemeen zeer dicht begroeid met riet en her en der wilgen, braam e.d. De noordwestrand wordt begrensd door een sloot vol kwelverschijnselen en naald-

bos. Aan de oostzijde stroomt de Beekloop, die er hier aanmerkelijk onnatuurlijker uitziet dan bij de Pastoorsweijers. In de noord- en zuidoosthoek liggen twee stukjes vochtig, gemengd loofbos.

2.2 Werkwijze

De in paragraaf 2.1 genoemde indeling in deelgebieden werd tevens gehanteerd bij de opzet van de veldinventarisatie. In tabel 1 zijn de bezoekdata en -tijden in 1999 per deelgebied opgenomen. De deelgebieden werden te voet doorkruist, rekening houdend met de maximale afstand waarover vogels gehoord kunnen worden. Er zijn geen speciale technieken of hulpmiddelen gehanteerd. Alle mogelijke schaarse en zeldzame broedvogels werden op veldkaarten ingetekend en na afloop van het telseizoen per soort uitgewerkt. Bij de interpretatie van de waarnemingen zijn de meest recente SOVON criteria gehanteerd.

TABEL 1. Overzicht van bezoekdata en -tijden in de twee deelgebieden in 1999. Volledige bezoeken, dat zijn bezoeken waarbij het complete deelgebied op (vrijwel) alle soorten is onderzocht, zijn voorzien van een *. Bij Weer: G = weersomstandigheden goed (droog en weinig tot geen wind), M = matig (motregen en/of vrij harde wind), S = slecht (regen, sneeuw en/of harde wind).

Datum	Pastoorsweijers		Visvijvers	
	Tijd	Weer	Tijd	Weer
28-2			12:45-14:00	G
14-3	* 17:10-17:40	G	* 16:00-17:00	G
27-3	* 16:55-17:30	G	* 15:00-16:20	G
31-3			* 19:55-21:00	G
3-4	* 6:30-8:45	G	* 9:30-10:15	G
8-4			1 uur 's avonds	G
10-4			* 6:30-8:35	G
19-4	* 6:35-7:55	G		
20-4			* 6:35-7:40	G
22-4			20:45-21:35	G
1-5	9:55-10:10	G	* 8:30-9:30	G
17-5	* 7:20-8:10	G	* 5:40-7:10	G
1-6	6:35-7:00	G	* 5:15-6:30	G
16-6			22:05-23:05	G
24-6	20:45-21:20	G	21:30-22:55	G

2.3 Tekortkomingen

In 1993-1995 zijn alle vogelsoorten geïnventariseerd, in 1996-1999 alleen de schaarse en zeldzame. Dit had zijn weerslag op het aantal bezoeken dat aan het gebied gebracht is. De bezoekintensiteit was in 1996-99 aanmerkelijk lager. In 1998 zijn de visvijvers onvoldoende onderzocht. Wegens vakantie zijn in mei 1999 te weinig inventarisatiebezoeken aan de visvijvers en Pastoorsweijers gebracht. Bij het vergelijken van gegevens uit de diverse jaren moet met de jaarlijkse verschillen in onderzoeksintensiteit rekening gehouden worden.

3 Resultaten 1993-99 in een notendop

De resultaten van de broedvogelinventarisaties in 1993 t/m 1999 zijn samengevat in de onderstaande tabel. Hierin is het aantal paren weergegeven, onderverdeeld naar Pastoorsweijers (P), Visvijvers (V) en totaal (T). Voor bepaalde soorten zijn de aantallen door verschillen in bezoekingensiteit (zie vorige paragraaf) niet zonder meer vergelijkbaar.

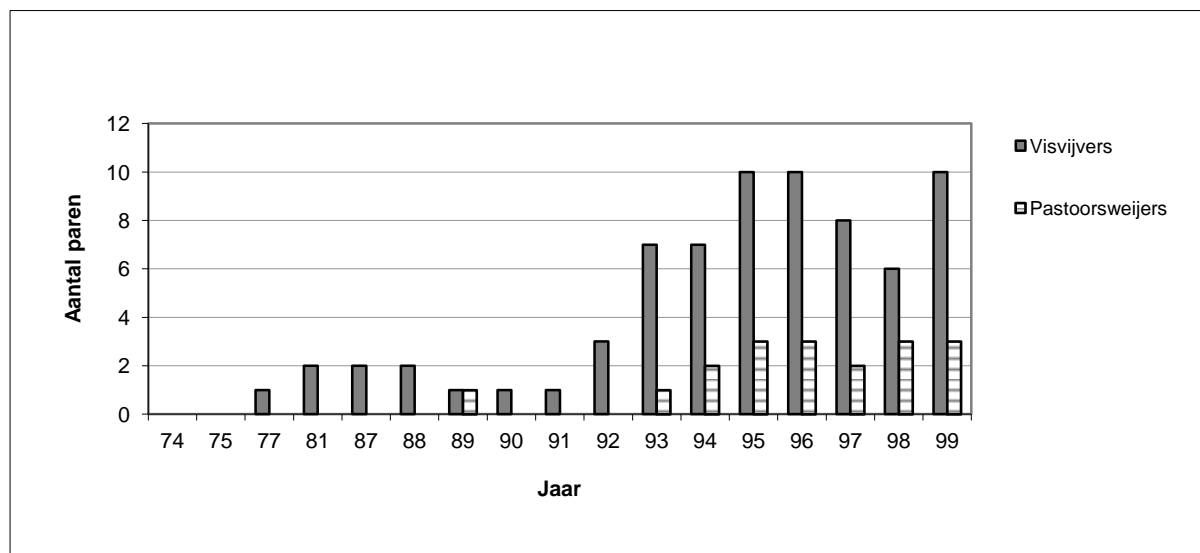
TABEL 2. Samenvatting resultaten broedvogelinventarisatie 1993-99 (schaarse en zeldzame soorten).

Soort	1993			1994			1995			1996			1997			1998			1999		
	P	V	T	P	V	T	P	V	T	P	V	T	P	V	T	P	V	T	P	V	T
Dodaars	1	10	11	1	2	3	-	3	3	2	5	7	-	1	1	-	1	1	-	1	1
Fuut	1	7	8	2	7	9	3	10	13	3	10	13	2	8	10	3	6	9	3	10	13
Roerdomp	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	2	3	1	1	2	1	1	2	-	1	1
Woudaapje	-	2	2	2	1	3	2	2	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1
Canadese Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Nijlgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Krakeend	-	1	1	-	4	4	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	2	2
Slobeend	-	3	3	-	1	1	-	1	1	-	2	2	-	1	1	-	1	1	-	-	-
Tafeleend	-	4	4	-	1	1	-	2	2	-	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifeend	-	18	18	-	13	13	-	9	9	-	6	6	-	3	3	-	1	1	-	4	4
Waterral	-	2	2	-	-	-	1	-	1	-	2	2	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Zomertortel	3	-	3	3	-	3	4	2	6	1	1	2	-	-	-	2	-	2	1	1	2
Bosuil	?	-	?	1	-	1	?	-	?	?	-	?	?	-	?	-	-	-	1	-	1
Ijsvogel	1	1	2	2	1	3	2	1	3	1	-	1	-	-	-	-	1	1	1	1	2
Groene Specht	1	-	1	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Zwarte Specht	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Kleine B. Specht	1	-	1	1	-	1	2	-	2	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Nachtegaal	2	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blauwborst	-	6	6	-	3	3	1	4	5	-	4	4	2	3	5	1	6	7	-	4	4
Gekr. Roodstaart	3	1	4	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosrietzanger	3	1	4	1	2	3	-	1	1	2	1	3	1	2	3	-	4	4	-	1	1
Grasmus	-	-	-	1	2	3	-	3	3	-	3	3	-	2	2	-	1	1	-	-	-
Bonte Vliegenv.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wielewaal	2	-	2	2	1	3	3	1	4	3	1	4	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Geelgors	2	-	2	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	-	-	-

4 Bespreking van enkele broedvogels

Fuut

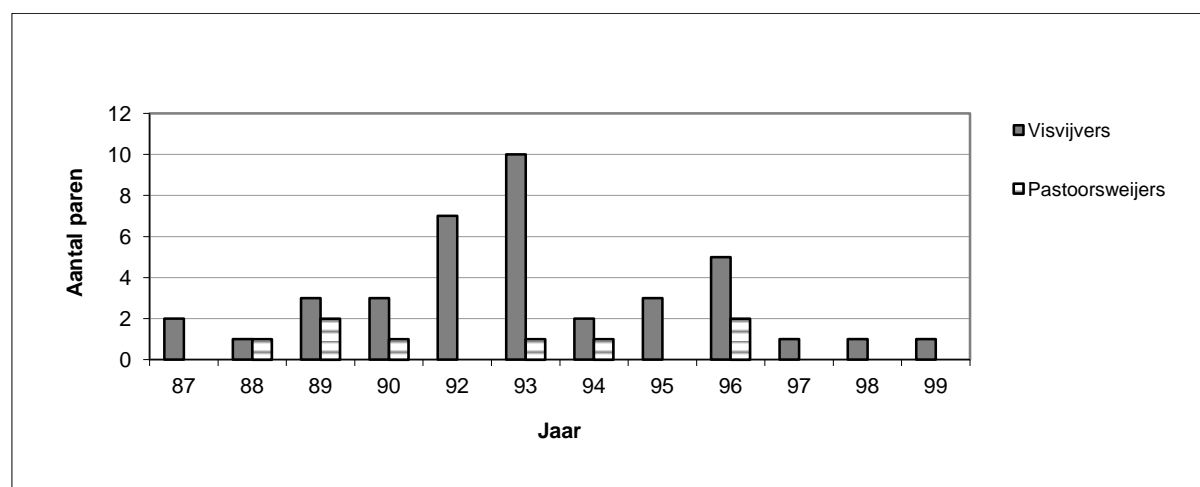
In de periode dat de vijvers voor de viskweek gebruikt werden kwamen er hooguit 2 paren tot broeden, ongetwijfeld een gevolg van ofwel directe bestrijding, ofwel verstoring door onderhoudswerkzaamheden. In 1992, het eerste jaar dat er geen kweek plaatsvond, was het aantal al iets groter (3-4 paren). Daarna ging het snel vooruit en in 1995 en 1996 broedden er zelfs 13 paren. In 1999 werden eveneens 13 paren vastgesteld. De gemiddelde reproductie bij de eerste broedsels varieert betrekkelijk weinig en bedroeg in 1993 2.3 (n=6), 1994 1.9 (n=8), 1995 2.2 (n=13), 1996 2.2 (n=13), 1997 2.5 (n=10), 1998 2.2 (n=9) en 1999 2.3 (n=13) jongen per paar.

Figuur 2: Aantal Futenparen op de Visvijvers en Pastoorsweijers in goed onderzochte jaren.

Dodaars

Tot 1992 varieerde het aantal van 1 tot ongeveer 5 paren, al kunnen de werkelijke aantallen soms iets hoger geweest zijn omdat het onderzoek niet zo intensief was. Het aantal op de Visvijvers nam toe in 1992, het eerste jaar zonder viskweek, en bereikte een hoogtepunt in 1993 met 10 paren. Daarna zakte de stand in elkaar, terwijl dit niet in andere gebieden in de Kempen is vastgesteld. In 1994 en 1995 waren er 3 paren (alle op Visvijvers), in 1996 7 paren (waarvan 2 op Pastoorsweijer) en in 1997 t/m 1999 nog maar 1 paar (op Visvijvers).

Figuur 3: Aantal Dodaarterritoria op de Visvijvers en Pastoorsweijers in goed onderzochte jaren.

Roerdomp

Tot 1995 is de Roerdomp maar in twee ver uit elkaar gelegen jaren vastgesteld (1976 en 1990). Des te opmerkelijker is het dat in 1995 twee paren aanwezig en in 1996 zelf drie, waarvan 1 op de Pastoorsweijers. In 1997 en 1998 waren er weer twee paren (Visvijvers 1, Pastoorsweijers 1). In 1999 werd op de Visvijvers 1 paar vastgesteld. Het mannetje werd gehoord op 27 maart, 3 april en 1 juni.

Woudaapje

Het gebied is al sinds lange tijd bekend als (mogelijke) broedplaats. Betrouwbare gegevens uit de jaren voor 1992 zijn niet beschikbaar. Omdat de soort - althans in sommige jaren - zeer moeilijk vast te stellen is, is het denkbaar dat er al vele jaren Woudaapjes broeden. Volgens de SOVON-criteria waren er in 1992-95 resp. 3, 2, 3 en 4 paren aanwezig, al was de situatie in 1995 onduidelijk. In 1996 en 1998 is de soort niet vastgesteld. In 1997 werd op 5 en 12 juni een roepend mannetje op de Vv gehoord.

In 1999 is het Woudaapje niet vastgesteld, maar hierbij moet worden aangetekend dat we in de beste inventarisatieperiode (eind mei) geen tellingen hebben uitgevoerd. Ook in juni zijn we te weinig geweest om deze lastige soort op te sporen.

Knobbelzwaan

Tot 1991 is de Knobbelzwaan nooit als broedvogel vastgesteld. In 1991 t/m 1993 was op de Visvijvers een paar aanwezig. De soort was afwezig in 1994 en 1995. In 1996 t/m 1999 broedde er wederom een paar. In 1999 had het paar 5 pulli op 1 juni. Op 16 en 24 juni waren er nog maar 3 over.

Canadese Gans

In 1996, 1997 en 1999 was een paar op de Visvijvers aanwezig, al is broeden niet met zekerheid vastgesteld. In 1999 werd het paar gezien op 3, 10 en 20 april en op 1 mei. Op 20 april waren ze aan het baltsen.

Nijlgans

In 1996 was een paar (geen jongen) op de Visvijvers aanwezig. In 1997 heeft de soort er succesvol gebroed (8 pulli). In 1998 en 1999 ontbrak de soort als broedvogel. In 1999 is twee keer een paartje gezien, namelijk op 1 mei op de weilanden aan de noordzijde van de Visvijvers en op 24 juni laag overvliegend over de Visvijvers.

Krakeend

Met uitzondering van een incidenteel geval in 1989 op de Pastoorsweijers werd deze soort tot 1993 niet als broedvogel vastgesteld. In 1993-94 waren er resp. 1 en 4 paren op de Visvijvers aanwezig, maar de soort ontbrak in 1995. In 1996 t/m 1998 zat er één paar op de Visvijvers. In 1999 waren er twee paren.

Slobeend

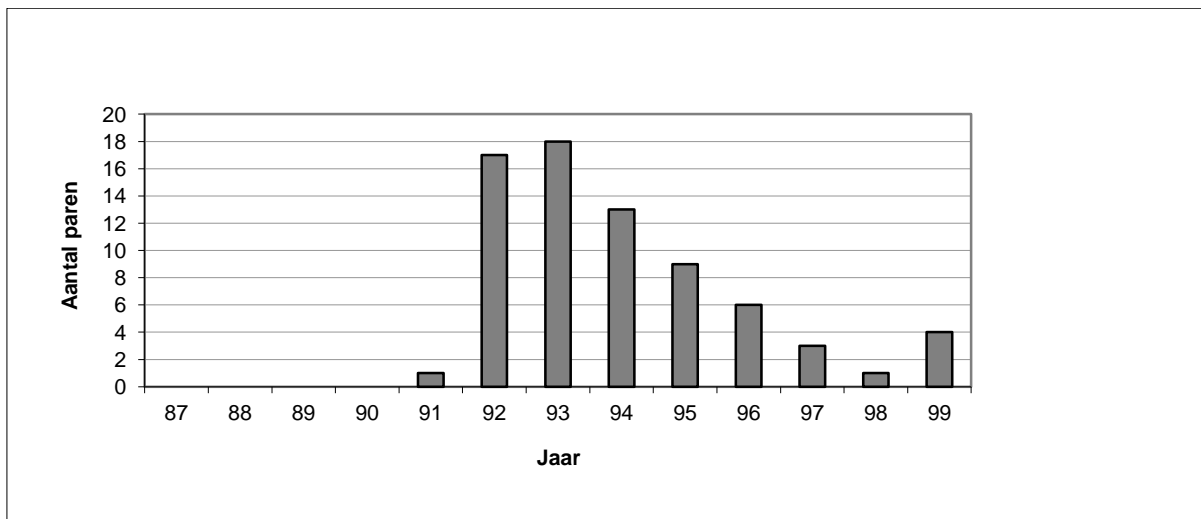
De Slobeend broedt sinds 1992 met 1 tot 3 paren op de Visvijvers. In 1999 ontbrak de soort (slechts twee voorjaarswaarnemingen, nl. 27 maart 1 paar, 20 april 1 man).

Tafeleend

Tot 1991 kwam de soort slechts af en toe als broedvogel voor. In de jaren 1992 t/m 1996 waren er maximaal 5 paren aanwezig. De soort ontbrak in 1997, 1998 en 1999.

Kuifeend

In het verleden was de soort een incidentele broedvogel met maximaal 1 paar. In 1992, het eerste jaar zonder viskweek, nam de Kuifeend op de Visvijvers spectaculair toe tot 17 paren. Ook het broedsucces was dat jaar goed. Het jaar erop waren er ongeveer evenveel paren (18), maar het broedsucces was aanmerkelijk lager. In 1994 nam het aantal paren af tot 13 en werd er geen enkel vrouwtje met jongen vastgesteld. De afname zette door in 1995 toen 9 paren vastgesteld werden en bij slechts 1 vrouwtje werden jongen waargenomen. In 1996 waren 6 paren aanwezig, in 1997 3, in 1998 1 en in 1999 4; in deze jaren zijn geen jongen waargenomen.

Figuur 4: Aantal Kuifeendparen op de Visvijvers in goed onderzochte jaren.

Waterral

In het verleden is de Waterral slechts sporadisch vastgesteld, al kan dat goed te maken hebben met het gebrek van op deze soort gerichte inventarisatiebezoeken. In de periode 1990 t/m 1999 is de soort vastgesteld in 1991 (1 Pastoorsweijers, 1 Visvijvers), 1993 (2 Visvijvers), 1995 (1 Pastoorsweijers), 1996 (2 Visvijvers), 1997 (1 Visvijvers) en 1999 (1 Visvijvers).

IJsvogel

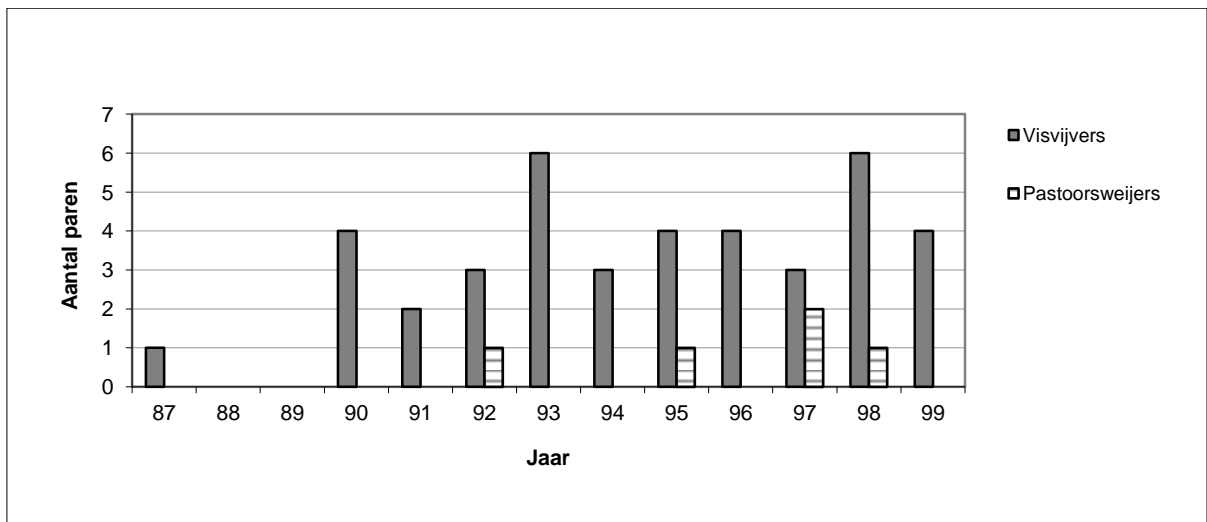
Van oudsher is de Maaij een bekend broedgebied van de IJsvogel. Tot 1994 werden 1-2 paren vastgesteld, maar het is goed mogelijk dat er binnen het onderzoeksgebied af en toe meer zaten. In 1994 werden bij de Pastoorsweijers twee bewoonde nesten gevonden: één in een overhellende wortelkluit en één in een steile wand van de Beekloop. In 1995 was het nest in de wortelkluit wederom bewoond, en enkele meters van het nest in 1994 in de steile Beekloop-oever zat een tweede paar. Bovendien werd na lang zoeken een bewoond nest op de Visvijvers gevonden. In 1996 is een paar vastgesteld op de Pastoorsweijers, maar een met zekerheid bewoond nest is toen niet gevonden. In 1997 is de soort geen enkele keer waargenomen; de IJsvogel was toen overigens in heel Nederland een zeldzame verschijning na de strenge vorstperiode in de voorafgaande winter. In 1998 is de soort in april, mei en juni gezien op de Visvijvers; er zijn in dat jaar geen pogingen gedaan om het nest te vinden.

In 1999 was de wortelkluit bij de Pastoorsweijers weer bewoond. Op 27 maart kwam een vogel uit de nestpijp gevlogen en de nestingang lag vol witte poep. De gehele zomer werden regelmatig IJsvogels op en bij de Pastoorsweijers gezien. Ook op de Visvijvers waren voortdurend 1-2 IJsvogels aanwezig en op 14 maart en 10 april waren de vogels aan het baltsen. Op 27 maart werden twee verse maar ondiepe (30 cm.) nestpijpen gevonden die helaas nadien niet meer gecontroleerd zijn.

Blauwborst

Tot 1990 werd de Blauwborst in ongeveer de helft van de onderzoeksjaren met één paar vastgesteld, al is niet uit te sluiten dat zowel het aantal jaren als paren iets groter was. Daarna was de soort op de Visvijvers ieder jaar present in aantallen die varieerden van 2 tot 6 paren. Op de Pastoorsweijers komt de soort sinds 1995 onregelmatig voor.

Aan de oostzijde van de Pastoorsweijers liggen akkers en weilanden met enkele ruig met riet begroeide sloten. In 1995 en 1999 was hier 1 paar aanwezig en in 1998 2 paren.

Figuur 5: Aantal Blauwborstterritoria op de Visvijvers en Pastoorsweijers in goed onderzochte jaren.

Bijlage 1 Waarnemingen van niet-broedvogels 1999

Pw = Pastoorsweijers
Vv = Visvijvers

Soort	Datum	Aantal	Gebied	Opmerkingen
Aalscholver	14-3-99	5	Vv	
	27-3-99	5	Vv	
	31-3-99	52	Vv	slaapplaats ('s avonds)
	10-4-99	1	Vv	
	10-4-99	2	Vv	overvliegend naar NO
	10-4-99	11	Vv	overvliegend naar NW
	20-4-99	3	Vv	
	22-4-99	1	Vv	
	1-6-99	1	Vv	
	24-6-99	3	Vv	
Nijlgans	24-6-99	2	Vv	laag overvliegend
Bergeend	28-2-99	3	Vv	
	14-3-99	2 (1m,1v)	Vv	
	31-3-99	2 (1m,1v)	Vv	
Bruine Kiekendief	10-4-99	1	Vv	overvliegend naar ZO
Buizerd	14-3-99	9	Vv	hoog overtrekkend naar NO in langgerekte groep
Waterral	27-3-99	1	Pw	roepend mannetje
	31-3-99	4	Vv	roepende mannetjes
	3-4-99	2	Vv	roepende mannetjes
	3-4-99	1	Pw	roepend mannetje
	8-4-99	2	Vv	roepende mannetjes
Spreeuw	31-3-99	500-750	Vv	slaapplaats
	1-6-99	500-750	Vv	slaapplaats

Bijlage 2 Verspreidingskaarten van broedvogels in 1993-1999

Op de volgende bladzijden zijn van een aantal schaarse en zeldzame soorten de kaarten opgenomen waarop de verspreiding in de jaren 1993 t/m 1999 is weergegeven. De locatie van de paren/territoria is met een stip aangegeven.